

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ТА ЕМОЦІЙНА СТІЙКІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ

Аліна Олександрівна ЮРІЙ,

*аспірантка Навчально-наукового інституту
міжнародних відносин Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0003-2363-2409>*

MEDIA LITERACY AND EMOTIONAL RESISTANCE OF THE POPULATION OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF COUNTERING RUSSIAN AGGRESSION

This report aims to study the theoretical essence and peculiarities of the interaction between the development of media literacy in Ukrainian society and countering Russian disinformation. The role of the media in the restoration of a traumatized society was considered. A theoretical basis was also determined to confirm the effective use of the media literacy development tool at the state level for the formation of the post-war security system in Ukraine.

Key words: *traumatized society, disinformation, media literacy, Russian propaganda, narrative, collective trauma.*

Наслідки війни в Україні мають вплив не лише на політичну, економічну та культурну сфери, але й соціальну. Важливо зазначити, що від розвитку останньої залежить успішна поствоєнна відбудова всіх сфер життєдіяльності держави в майбутньому. При цьому з метою відновлення українського суспільства після російської агресії необхідно знайти ефективні інструменти для подолання синдрому колективної травми, яка вплинула на сучасне формування національної ідентичності. Поняття “колективної травми” вперше зустрічається в роботі американського соціолога Кая Еріксона під назвою *Everything in Its Path*, в якій автор аналізує вплив катастрофи на структуру та ідентичність суспільства [1].

Одним із ефективних інструментів підвищення стійкості населення до інформаційної форми агресії є розвиток медіаграмотності на державному рівні. Медіаграмотність та протидія інформаційним загрозам в травматизованих суспільствах взаємопов'язані, оскільки вдосконалені навички критичного мислення дозволяють громадянам ефективніше орієнтуватися в медіасередовищі, долати емоції у сприйнятті інформації та протистояти ворожим наративам. Це, у свою чергу, зменшує вразливість людей до ворожого психологічного впливу, а також допомагає підвищити довіру суспільства до органів державної влади.

У процесі розвитку національної безпеки та протидії російським інформаційним загрозам, а також формування національної культурної ідентичності важливу роль займають українські медіа. Про вплив ЗМІ на суспільні процеси йдеться у роботах британського соціолога Стюарта Голла. Його теоретичні результати узгоджуються з основними принципами медіаграмотності, оскільки дослідник наголошує на важливості критичного аналізу та декодування медіаповідомлень [2]. Він підкреслив, що громадяни інтерпретують ме-

діаконтент на основі свого культурного походження та історичного досвіду. Зосередження уваги Стюарта Голла на культурній ідентичності та аналізі дискурсу має вирішальне значення для вивчення того, як медіа впливають на формування колективної ідентичності в травматизованих суспільствах.

Зауважимо, що вплив медіа на суспільство може мати й негативні наслідки. Зокрема, угорський теоретик Джордж Гербнер встановив, що у травматизованих суспільствах, де засоби масової інформації часто зображують трагічні події, особи можуть розвинути перебільшене сприйняття світових небезпек, що сприяє підвищенню рівня тривоги або формуванню спотвореного уявлення про безпеку [3], що робить населення більш вразливим до сприйняття ворожої пропаганди. Зазначена проблема є актуальною у контексті протидії російським наративам. У теорії культивування Джорджа Гербнера підкреслено вирішальну роль медіаграмотності щодо пом'якшення потенційних негативних наслідків екстенсивного медіавпливу. Таким чином, підвищення рівня медіаосвідченості травматизованого українського суспільства дозволить більш критично підходити до медіаконтенту, знижуючи спотворене сприйняття реальності чи прояви посилення страху.

Американський медіатеоретик Ніл Постман критично оцінював вплив медіа на культуру, стверджуючи, що різні форми медіа формують суспільні цінності та норми [4]. У травматизованих суспільствах його ідеї спонукають до вивчення того, як репрезентація травми засобами масової інформації впливає на колективне сприйняття та формує суспільні наративи про безпеку, стійкість і відновлення. Відповідно до цього, національні медіа мають з обережністю формувати травматичний контент та не маніпулювати внутрішньою аудиторією.

У суспільствах, де сформувалась колективна травма, дезінформація щодо трагічних подій може посилити страждання, підірвати довіру до засобів масової інформації та сприяти розвитку недовіри серед постраждалих осіб до державних структур. Зокрема, ефекти медіа були вивчені німецьким фахівцем з теорії комунікації Герхардом Малецке [5], який показав, як дезінформація та маніпулювання в медіа впливають на переконання та поведінку людей.

Українське суспільство травматизовано наслідками війни, що негативно впливає на здатність населення до критичного сприйняття інформації. Система національної безпеки України також є вразливою до деструктивних впливів російської зовнішньополітичної дезінформації. Відповідно, розвиток медіаграмотності та протидія дезінформації сприяють формуванню оновленої безпекової системи в Україні, переосмисленню національної ідентичності та створенні конструктивних наративів.

Список використаних джерел:

1. Erikson, Kai. Everything in Its Path. URL: <https://archive.org/details/everythinginitsp00kai/mode/2up> (дата звернення: 29.11.2023).
2. Hall, Stuart. Encoding and Decoding in the Television Discourse. URL: <https://spstudentenhancement.files.wordpress.com/2015/03/stuart-hall-1980.pdf> (дата звернення: 20.11.2023).
3. Gerbner, George. Cultivation Analysis: An Overview. URL: <https://cultivationanalysisrvtv173.pbworks.com/f/GerbnerJS.pdf> (дата звернення: 20.11.2023).

4. Postman, Neil. Amusing ourselves to death. Public Discourse in the Age of Show Business. URL: <https://interesi.files.wordpress.com/2017/10/amusing.pdf> (дата звернення: 20.11.2023).
5. Ioniță, Mirela. Păstae, Veronica. Gerhard maletzke's model of mass communication from the social communication perspective. URL: <https://revista.unap.ro/index.php/bulletin/article/download/48-53/472/2283> (дата звернення: 20.11.2023).